

Nitro elektronu podle Whiteheada

A. N. Whitehead, sám matematik a fyzik, se vyslovoval někdy velmi kriticky o matematice a její přesnosti, „exaktnosti“ (známý je jeho „verdikt“, že „exaktnost je podvod“, v přednášce „Nesmrtelnost“). Ve „Vědě a moderním světě“ se můžeme na počátku odstavce, kde je ta slavná pasáž o tom, že elektron se chová uvnitř živého těla poněkud jinak než mimo ně, dočíst, že jeho učení stojí na předpokladu, že celé matematické chápání resp. teorie (a matematizace vůbec, lze dodat) může být aplikováno pouze na „nejabstraktnější entity“ jakožto produkty logického rozlišování, zatímco konkrétní přetrvávající entity jsou organismy. (Srv. slovenský překlad, str. 142 – vyhledat v originále!) Tato myšlenka se mi zavrtala do paměti a přiměla mne k základnímu tázání, do jaké míry je toho slova „organismus“ užito na „entity“ před-živé, a co z toho vyplývá. Hned po tomto místě mluví Whitehead právě o tom elektronu, který má jakési „nitro“ (má své „vnitřní tělesné určení“), díky kterému se může „hnát“ (rychle pohybovat) „v souladu“ resp. „ve shodě“ „s všeobecným plánem těla, který zahrnuje i stavy ducha“. Jediná ingredience, která této koncepci ještě chybí, je ono jakési „osvobození“ elektronu od naprostých a nezměnitelných „nutností“ onoho „vnitřního tělesného určení“ (které totiž Whitehead stále ještě „zbytkově“ chápe jako jakousi vnitřní determinaci – to je ten nesmysl, neboť determinace nemůže být „vnitřní“, nýbrž vždy jen „vnější“ – anebo je pouhou setrvačností). A přitom jde už o dobu, kdy každý teoretický fyzik se musí cítit vtažen do sporu mezi einsteinovským „relativismem“ na jedné straně a „planckovskou“ „kvantovostí“ a heisenbergovskou „neurčitostí“ na straně druhé.

(Písek, 120323-1.)